

IET, enhancing the adaptability of instruction, increasing the accuracy of pedagogical decisions, and improving the responsiveness of feedback mechanisms. Special attention is given to the risks and limitations associated with AI use, including ethical considerations, algorithm interpretability, and the need to maintain human pedagogical support as a central component of the educational process.

The practical significance of the study lies in establishing a foundation for the implementation of innovative technologies within the framework of personalized learning in inclusive educational settings. The conclusions emphasize the importance of ethical regulation, interdisciplinary collaboration among specialists, and the need for further empirical research on the effectiveness of the proposed approaches in real-world educational environments.

Key words: *individualized educational trajectory, inclusive education, special educational needs, artificial intelligence, educational analytics, personalized learning, adaptive digital systems, AI ethics, educational technology, pedagogical support.*

УДК 378

Олена Гламаздіна

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0009-0000-5641-8519

Оксана Ігнатовська

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-3995-7187

Лариса Пушкар

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-1289-3956

DOI 10.24139/2312-5993/2025.02/124-132

КОНЦЕРТМЕЙСТЕР ЯК МЕДІАТОР МІЖ МУЗИКОЮ І ТІЛОМ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті здійснено комплексний аналіз ролі концертмейстера як медіатора між музикою і тілом у процесі навчання хореографії. На основі застосування широкого спектру методів наукового дослідження деталізовано основні аспекти діяльності концертмейстера в контексті навчання хореографії, а також охарактеризовано взаємодію концертмейстера з педагогом. Доведено, що ключовою функцією концертмейстера в хореографічному навчанні є медіація, або посередництво, яке охоплює не лише музичний супровід, а й тісну взаємодію з викладачем і здобувачами. Завдяки цьому створюються оптимальні умови для гармонійного розвитку професійних компетенцій майбутніх хореографів.

Ключові слова: *музика, концертмейстер, хореографія, комунікація, медіація, освітній процес.*

Постановка проблеми. У сучасній системі мистецької освіти концертмейстер відіграє ключову роль як медіатор між музикою і тілом танцівника. Його діяльність не обмежується лише музичним супроводом занять – він стає активним учасником освітнього процесу, забезпечуючи гармонійну взаємодію ритму, мелодії та руху. Завдяки

глибокому розумінню специфіки хореографічної педагогіки, концертмейстер сприяє не лише технічному вдосконаленню виконавців, а й розвитку їхньої музичної чутливості, що є невід'ємним компонентом художньої виразності танцю. Проблема взаємодії музики та руху є одним із фундаментальних питань хореографічного мистецтва. У контексті освітнього процесу така взаємодія набуває особливого значення, оскільки від рівня музичного супроводу та його відповідності методологічним завданням залежить ефективність освоєння танцювального матеріалу. Концертмейстер не лише інтерпретує музику відповідно до педагогічного задуму викладача, а й адаптує її до особливостей сприйняття студентів, коригуючи темп, динаміку та акцентуацію у процесі виконання вправ.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика діяльності концертмейстера в хореографічній освіті розглядалася різними дослідниками з різних аспектів. Так, Л. Бакало досліджувала вплив діяльності концертмейстера на формування естетичних поглядів студентів-хореографів, акцентуючи увагу на естетичній функції співпраці між музикантом і майбутніми фахівцями сцени. Натомість, А. Бондаренко аналізував компетентнісний аспект роботи концертмейстера в навчальних закладах України, визначаючи ключові професійні компетенції, необхідні для успішної діяльності у цій сфері. О. Боровицька звернула увагу на проблему дефініції поняття «концертмейстерська діяльність», розкриваючи сутність цього феномену та особливості сучасного виконавства. Водночас, Г. Ільїна досліджувала специфіку діяльності концертмейстера у сфері хореографії, виокремлюючи особливості музичного супроводу танцювальної практики.

Ціннісне значення належить Н. Коресандович, яка акцентувала увагу на сучасних методах музичного оформлення занять з класичного та народного танцю, аналізуючи роль концертмейстера в організації музичного супроводу хореографічних дисциплін.

Однак, аналіз наукової думки надає підстави стверджувати, проблема ролі концертмейстера як медіатора між музикою і тілом у процесі навчання хореографії не була предметом цілісного дослідження.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз ролі концертмейстера як медіатора між музикою і тілом у процесі навчання хореографії, обґрунтувати значення співпраці концертмейстера з учасниками освітнього процесу для підвищення ефективності навчання.

Методи дослідження. Задля реалізації поставленої мети нами було використано комплекс наукових методів, зокрема загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), які використовувалися з метою з'ясування стану розробленості проблеми досліджуваного феномену; конкретно-наукові, а саме: порівняльно-зіставний та структурний аналіз, що застосовувалися задля виокремлення основних аспектів діяльності концертмейстера та його взаємодії з педагогом.

Виклад основного матеріалу. Ключовим компонентом хореографічного мистецтва є музика, яка виступає не лише фоновим супроводом, а й структурним та емоційним каркасом танцювального твору. Вона визначає ритмічний малюнок, динаміку, темпоритм, змістову наповненість та емоційний підтекст танцювальної композиції. Від гармонійної взаємодії музики й руху залежить виразність та художня цілісність виконання, а відсутність чіткої музичної структури може призвести до втрати логічної послідовності та емоційного забарвлення хореографічного твору (Боровицька, 2018).

У процесі хореографічної підготовки концертмейстер виконує роль посередника між музичною партитурою та тілесною виразністю танцівника. Завдяки глибокому володінню ритмікою, тембровими особливостями, темпом, фразуванням, артикуляцією та гармонічними нюансами, він допомагає здобувачам освіти досягнути музику на більш глибокому рівні, розвивати чуттєве сприйняття та формувати індивідуальний виконавський стиль. Концертмейстер, виконуючи музичний матеріал, створює особливий звуковий простір, у межах якого тіло танцівника отримує можливість «говорити» мовою пластики, жести та динаміки руху (Бакало, 2017).

Важливим аспектом роботи концертмейстера є акцентуація ритмічних, динамічних і мелодійних особливостей музичного супроводу, що сприяє формуванню усвідомленого ставлення до руху та його виразності. Він може посилювати або пом'якшувати ритмічні акценти, підкреслювати драматичну напругу чи ліричну гнучкість музичної лінії, тим самим впливаючи на характер виконання руху та формування сценічного образу.

Однією з ключових особливостей роботи концертмейстера є його здатність до імпровізації та адаптації, що має важливе значення у процесі навчання. Залежно від рівня підготовки здобувачів освіти, технічної складності вправи та динаміки освітнього процесу, концертмейстер спроможний модифікувати темпові характеристики,

варіювати музичну текстуру, змінювати ритмічну структуру або гармонійний лад. Наприклад, якщо студенти відчують труднощі у виконанні певної вправи, концертмейстер може дещо уповільнити темп, зробити музичний супровід менш насиченим, підкреслити опорні ритмічні елементи. Натомість, у випадках, коли необхідна активізація рухової енергії або підвищення емоційного рівня виконання, музика набуває більшої експресії, яскравої артикуляції та ритмічної виразності (Науменко, 2023).

Під таким кутом зору можемо стверджувати, у хореографії концертмейстер більше ніж акомпаніатор. Традиційно концертмейстер сприймається як музикант, що акомпанує заняттям з хореографії. Проте сучасні погляди та практика доводять, що його роль значно глибша. Концертмейстер не просто виконує музичний твір – він адаптує його до конкретних вправ, ритмічних потреб і освітніх завдань. Важливо, що музика, яку виконує концертмейстер, є живою, а отже – динамічною, такою, що може змінюватися у відповідь на темп та якість виконання танцювальних рухів здобувачами. Роль концертмейстера ми порівнюємо із з роллю перекладача, який адаптує зміст однієї мови до іншої. У випадку хореографії, даний «переклад» відбувається з мови музики на мову руху. Концертмейстер, чутливо реагуючи на роботу хореографа та потреби танцівників, стає посередником, який допомагає інтегрувати музичні імпульси у фізичну форму танцю (Клюєва, 2018).

Акцентуємо, діяльність концертмейстера виходить за межі простого музичного супроводу – він є активним учасником освітнього процесу, який впливає на якість виконання танцювальних рухів, музичне сприйняття здобувачів і загальну динаміку заняття. На основі порівняльно-зіставного та структурного аналізу ми виокремили ключові аспекти роботи концертмейстера в межах навчання хореографії, а саме:

1. Забезпечення музичної підтримки. Концертмейстер створює живий музичний супровід, що дозволяє гнучко підлаштовуватися під потреби викладача та танцівників. Живе виконання надає заняттям більшої виразності та варіативності, адже виконавець може в реальному часі змінювати музичний малюнок, темп чи динаміку відповідно до особливостей вправи.

2. Коригування темпу і динаміки. На відміну від заздалегідь записаних фонограм, концертмейстер спроможний оперативно адаптувати музику залежно від рівня підготовки здобувачів,

складності рухів і стилістики виконання. Наприклад, якщо група лише опановує новий матеріал, концертмейстер може уповільнити темп і зробити акцент на ритмічних опорних точках. У разі ж роботи над уже знайомою комбінацією музичний супровід може бути більш насиченим і динамічним.

3. Формування музичного слуху у танцівників. Тісна співпраця здобувачів з концертмейстером сприяє розвитку їхньої ритмічної чутливості, вмінню чути та інтерпретувати музичні акценти, що є надзвичайно важливим для хореографічного мистецтва. Як наслідок, здобувачі вчаться усвідомлено реагувати на зміни в музиці, співвідносити рухи з фразуванням і ритмом, що в подальшому підвищує рівень їхньої виконавської майстерності.

4. Створення емоційної атмосфери. Музика не лише задає ритмічну основу для виконання рухів, а й формує відповідну емоційну складову танцю. Концертмейстер, використовуючи динамічні, темброві та гармонійні зміни у виконанні, підкреслює характерність руху, заглиблює драматизм чи навпаки створює легку, граційну атмосферу. Завдяки цьому здобувачі краще розуміють художню виразність танцю та його змістове навантаження.

5. Розвиток імпровізаційних навичок у танцівників. Взаємодія з концертмейстером допомагає майбутнім фахівцям хореографії розвивати здатність до імпровізації, оскільки жива музика не є статичною – вона змінюється, підлаштовується під контекст, а отже, вимагає швидкої реакції та адаптації з боку виконавця. Останнє особливо важливо для таких напрямків, як контемпорарі денс, джаз-модерн і навіть класичний балет у сучасній інтерпретації.

Звертаючись до проблеми досліджуваного феномену, доцільно зосередити увагу на співпраці концертмейстера та викладача. Адже, ефективність освітнього процесу в хореографії значною мірою визначається їхньою злагодженою взаємодією, оскільки функції обох фахівців тісно переплітаються та взаємодоповнюють одна одну. Викладач є відповідальним за методичну складову, формулює навчальні завдання, визначає структуру занять і методи подачі матеріалу. Концертмейстер, у свою чергу, виступає не лише як музичний супроводжувач, а як активний учасник педагогічного процесу, який забезпечує необхідний звуковий контекст для якісного освоєння хореографічного матеріалу.

Взаємодія між педагогом і концертмейстером є динамічним процесом, який вимагає постійного узгодження музичних та методичних параметрів. Керуючись порівняльно-зіставним аналізом, а також застосовуючи власний досвід, синтез педагога та концертмейстера охоплює такі ключові аспекти, як:

1. Узгодження музичних параметрів (ритм, темп, форма, стиль). Для кожного танцювального жанру характерні специфічні ритмічні та темпові особливості, що мають бути чітко відображені в музичному супроводі. Як наслідок, концертмейстер повинен володіти широким репертуаром музичних засобів, що охоплюють як класичні твори, так і сучасні ритмічні конструкції, імпровізаційні техніки тощо. Взаємодія з педагогом дозволяє оптимально підібрати музику відповідно до навчального матеріалу, адаптуючи її до особливостей вправ і рівня підготовки здобувачів.

2. Адаптація навчальних методик для підвищення ефективності занять. Методика викладання хореографії базується на поступовому ускладненні навчального матеріалу, що також знаходить своє відображення у музиці. Наприклад, на початковому етапі освоєння певного танцювального стилю концертмейстер використовує більш чіткі та структуровані музичні форми, які допомагають здобувачам краще зрозуміти основні ритмічні й пластичні особливості стилю. Згодом, у процесі вдосконалення виконавських навичок, музичний супровід стає більш варіативним, що стимулює здобувачів до глибшого розуміння музики та її виражальних засобів.

3. Гнучке коригування музичного супроводу. Однією з головних переваг живого музичного супроводу є можливість моментальної адаптації музики під навчальні потреби. Саме тому, концертмейстер у режимі реального часу спроможний до зміни темпу, інтенсивності звучання, акцентування, що надає змогу регулювати навантаження та підкреслювати важливі моменти у виконанні. Наприклад, у процесі розучування складних рухових комбінацій концертмейстер може дещо сповільнити темп, щоб здобувачі мали змогу краще контролювати координацію і точність рухів. Водночас, для відпрацювання динамічних зв'язків або підготовки до виступів музика може бути більш насиченою та виразною, що сприяє формуванню сценічної впевненості у здобувачів.

4. Підтримка емоційного фону занять. Хореографічне мистецтво є синтезом музики та руху, і важливу роль у цьому відіграє

емоційна складова. Концертмейстер, використовуючи темброві, динамічні та ритмічні зміни, посилює або пом'якшує емоційну напругу, допомагаючи здобувачам глибше відчувати характер руху і зміст танцю. Останнє актуально для постановочної роботи, де музичний супровід безпосередньо впливає на драматургію та виразність сценічного образу (Коресандович, 2017; Слупська, 2023).

Саме тому ми доходимо думки, що взаємодія між педагогом і концертмейстером є не просто технічним процесом, а складним творчо-методичним співробітництвом, яке забезпечує ефективність навчання та сприяє формуванню у здобувачів цілісного музично-хореографічного світогляду, що забезпечує виховання не лише виконавців із високою технічною підготовкою, а й артистів, які здатні інтерпретувати музику засобами танцю, передаючи її зміст і емоційну виразність на сцені.

Деталізуючи основні аспекти діяльності концертмейстера та його взаємодію з педагогом, можемо виокремити одну з його ключових функцій в освітньому процесі хореографії – медіацію, або посередництво, що охоплює не лише забезпечення музичного супроводу, а й активну взаємодію з викладачем і здобувачами та створює умови для гармонійного розвитку професійних компетенцій майбутніх хореографів.

Зауважимо, концертмейстер виконує роль комунікативного посередника між педагогом і виконавцями, сприяючи ефективному сприйняттю навчального матеріалу через музичну інтерпретацію. Він адаптує музичний супровід відповідно до методичних завдань уроку: якщо педагог акцентує увагу на плавності та м'якості рухів, музика набуває ліричної виразності; якщо ж метою є відпрацювання чітких акцентованих рухів, концертмейстер формує відповідну ритмічну й динамічну структуру. Завдяки такій гнучкій адаптації музичного супроводу, здобувачі отримують можливість глибше усвідомити художньо-образний зміст руху, що є надзвичайно важливим у процесі професійного становлення (Ільїна, 2018).

Окрім цього, концертмейстер виступає своєрідним «містком» між музичною теорією та практикою руху. Виконання вправ під живий музичний супровід сприяє глибокому розумінню здобувачами музичної структури, ритмічних особливостей, темпоритму та динаміки. Останнє розвиває музикальність як одну з фундаментальних якостей професійного танцівника, що впливає не

лише на якість виконання рухів, а й на здатність органічно взаємодіяти з музикою у процесі сценічної діяльності.

Таким чином, концертмейстер є не лише виконавцем музичного матеріалу, а й активним співтворцем освітнього процесу, що сприяє гармонізації музично-рухового мислення здобувачів освіти, розвитку їхньої ритмічної чутливості, координації та емоційної виразності. Його діяльність відіграє важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх танцівників та хореографів, забезпечуючи ефективне поєднання музики й руху як невід'ємних складових сценічного мистецтва. Взаємодія між концертмейстером, педагогом і здобувачами сприяє більш глибокому освоєнню хореографічного мистецтва, що в підсумку відображається у якості виконання танцю (Бондаренко, 2020).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На основі застосування загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження було проаналізовано роль концертмейстера як медіатора між музикою і тілом у процесі навчання хореографії. Комплексний аналіз засвідчив, що концертмейстер виконує не лише функцію музичного супроводу, а й виступає ключовим комунікативним посередником між педагогом і здобувачами. Його здатність гнучко адаптувати музичний супровід відповідно до методичних завдань сприяє глибокому розумінню художньо-образного змісту руху, розвитку музичальності та формуванню професійних компетенцій майбутніх хореографів. Отже, концертмейстер є важливим чинником інтеграції музики й танцю в освітньому процесі, що забезпечує його ефективність і якість.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми ролі концертмейстера як медіатора між музикою і тілом у процесі навчання хореографії та потребує її подальшого розроблення за такими перспективними напрямками як постать концертмейстера у системі європейської хореографічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Бакало, Л. (2017). Діяльність концертмейстера як чинник формування естетичних поглядів студентів-хореографів. *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*, 37, 135–144 (Bakalo, L. (2017). The activity of the accompanist as a factor in the formation of aesthetic views of choreographic students. *Bulletin of the KNUKiM. Series "Art Studies"*, 37, 135–144).
- Бондаренко, А. (2020). Робота концертмейстера в навчальних закладах України: компетентнісний аспект. *Молодий вчений*, 10 (86), 314–317 (Bondarenko, A. (2020). The work of the accompanist in educational institutions of Ukraine: a competency aspect. *Young Scientist*, 10 (86), 314–317).

- Боровицька, О. (2018). Концертмейстерська діяльність: проблема дефініції поняття, сутність феномену, сучасні реалії виконавства. *Молодий вчений*, 4 (56), 476–479 (Borovitska, O. (2018). Accompanist activity: the problem of defining the concept, the essence of the phenomenon, modern realities of performance. *Young Scientist*, 4 (56), 476–479).
- Ільїна, Г. (2018). Специфіка діяльності концертмейстера хореографії. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, 240–244 (Ilyina, G. (2018). Specifics of the activity of the accompanist of choreography. *Bulletin of the National Academy of Management Personnel of Culture and Arts*, 1, 240–244).
- Клюєва, С. (2018). Теоретико-практичні аспекти діяльності піаніста-концертмейстера. *Молодий вчений*, 3 (55), 101–104 (Klyueva, S. (2018). Theoretical and practical aspects of the pianist-concertmaster's activity. *Young Scientist*, 3 (55), 101–104).
- Коресандович, Н. (2017). Сучасні методи музичного оформлення занять класичного та народного танцю в діяльності концертмейстера хореографії. *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*, 37, 222–232 (Koresandovich, N. (2017). Modern methods of musical design of classical and folk dance classes in the activities of the choreographic accompanist. *Bulletin of KNUKiM. Series "Art Studies"*, 37, 222–232).
- Науменко, І., Науменко, Н. (2023). Роль концертмейстера в роботі над класичним танцем. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 29, 36–41 (Naumenko, I., Naumenko, N. (2023). The role of the accompanist in work on classical dance. *Scientific Journal of the NPU named after M. P. Dragomanov*, 29, 36–41).
- Слупська, Н. (2023). Роль концертмейстера хореографії у забезпеченні творчого процесу: (на прикладі відкритого заняття з класичного танцю у Київському національному університеті культури і мистецтв). *Танцювальні студії*, 6(1), 51–62 (Slupska, N. (2023). The role of the choreographic accompanist in ensuring the creative process: (on the example of an open class in classical dance at the Kyiv National University of Culture and Arts). *Dance Studios*, 6(1), 51–62).

SUMMARY

Glamazdina Olena, Ignatovska Oksana, Pushkar Larisa. Concertmaster as a Mediator Between Music and Body in the Process of Teaching Choreography.

The article provides a comprehensive analysis of the role of the concertmaster as a mediator between music and body in the process of teaching choreography. Based on the use of a wide range of scientific research methods, the main aspects of the concertmaster's activity in the context of teaching choreography are detailed, and the interaction between the concertmaster and the teacher is characterized. It is proved that the key function of the concertmaster in choreographic education is mediation, or mediation, which includes not only musical accompaniment but also close interaction with the teacher and students. This creates optimal conditions for the harmonious development of the professional competencies of future choreographers.

Key words: music, concertmaster, choreography, communication, mediation, educational process.